Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması

Azərbaycanda aktiv iqtisadi fəaliyyət dövrü artır - yeni elmi-kütləvi yanaşmalara ehtiyac var...

İnkişafı dinamik xarakter alan ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycanda orta ömür müddətinin artımı müşahidə olunur. Bu hal öz növbəsində insanın aktiv iqtisadi fəaliyyəti dövrünün də yüksəlməsinə gətirib çıxarır. Belə bir iş karyerası əmək bazarında daimi dəyişikliklər, tanış peşələrin itməsi və yenilərinin meydana çıxması kontekstində yalnız əsas təhsil üzərində qurula bilməz.

Son onilliklərin aktual tendensiyasına çevrilən ömürboyu təhsil insanların intellektini, strukturlaşdırılmış təfəkkürünü, uyğunlaşma və özünü təşkil etmək bacarığını inkişaf etdirmək, tanışlıq dairəsini, dünya haqqında imkan və ideyaları genişləndirməklə, onların rəqabət qabiliyyətini artırır. Amma bütün bunların elmi-kütləvi proqramların hazırlanması ilə həyata keçirilməsi də artıq zəruri şərtə çevrilir.

Qeyri-formal təhsilə diqqət artırılır

Artıq Azərbaycanda da məsələyə məhz qeyd olunan prizmadan yanaşılması zəruridir. Dünyada bu təcrübədən davamlı təhsil faktorundan geniş istifadə olunur. Məsələn, Yeni Zelandiya və Finlandiya kimi inkişaf etmiş ölkələrdə yaşlı əhalinin (16-65 yaş) qeyri-formal təhsildə iştirakı müvafiq olaraq 67% və 65% təşkil edir. Azərbaycanda bu göstərici göstərilən demək olar ki, üç dəfə azdır.

Ümumiyyətlə, dünyada ömür boyu təhsilin inkişafının əsas tendensiyaları bunlardır: 1) formal və qeyri-formal təhsilin inteqrasiyası. Qeyri-formal təhsilin nəticələrinin tanınması vətəndaşlara akademik kreditlər toplamaqla formal təhsilə çıxış əldə etmək imkanı verir; 2) qeyri-rəsmi şəkildə əldə edilmiş texniki bacarıqlara tələbləri artıran yeni texnologiyalar. Yeni texnologiyaların istifadəsindən asılı olan sektorlarda formal təlim texnoloji dəyişikliklərə və qabaqcıl bacarıqlara olan ehtiyaca uyğun gəlməyə bilər. Müvafiq olaraq, qeyri-formal təhsilin aktuallığı bu fonda artır; 3) qeyri-formal təhsilin nəticələrini tanımaqla əmək bazarına inteqrasiya imkanlarının təmin edilməsi. Bütün bunlar Azərbaycan elminin kadr potensialının gücləndirilməsi baxımından da çox mühümdür. Bu gün gənc tədqiqatçıların, elm təşkilatçılarının və "elmi sahibkarların" elmə axınını təmin etmək üçün son onilliklərdə bir çox xarici dövlətlər müasir dövrün tələb etdiyi mütəxəssislərin hazırlanması üçün çevik sistemin yaradılmasına, istedadlı kadrların motivasiyasının gücləndirilməsinə yönəlmiş fəal dövlət siyasəti həyata keçirirlər. Gənclərin elmlə peşəkarlıqla məşğul olmasına, elmi və elmi-texnoloji fəaliyyət sahələrində işçilərin davamlı peşə və şəxsi yüksəlişinə informasiya, təşkilati, metodiki və maliyyə dəstəyi verən müxtəlif ixtisaslaşdırılmış institutlar və fondlar yaratmaq da buna xidmət edir. Azərbaycanda da bu istiqamətdə müvafiq addımlar atılır. Ölkəmizdə son illərdə arzuolunan və gənc alimlərə ünvanlı dəstək sistemi yaradılıb ki, bu da təbii ki, öz bəhrəsini verir. Azərbaycan elminə, xüsusən elmin inkişafının zəruri sahələrinə gənc kadrların müəyyən axını qeydə alınır. Bununla belə, yerli elmin kadr potensialının gücləndirilməsi probleminin həllini əhəmiyyətli dərəcədə irəliləmək həlelik mümkün olmayıb. Ekspertlər hesab edirlər ki, mövcud vəziyyətin əsas səbəblərindən biri həm də davamlı təhsil məsələsindən qaynaqlanır. Bu məsələnin effektiv çözümü peşə hazırlığına daha çox diqqət olunmasıdır. Azərbaycanda tələb olunan peşə və bacarıqlar üzrə kadrların hazırlanmasına daha çox ehtoyac var və bunun üçün onlayn təlim platformalarından da geniş istifadə olunamlıdır. Qeyri-formal təhsilin ömürboyu təhsilin tərkib hissəsi kimi inkişafı üçün belə təhsilin nəticələrinə əsasən təqdim edilən sənədlərin işəgötürənlər tərəfindən sertifikatlaşdırılması və tanınması sisteminin qanunvericilikdə tanınması vacibdir.

Elmin kütləviləşdirilməsi prioritetdir

Qlobal siyasətdə elmin prioriteti ÜDM-in artım tempi ilə müqayisədə onun maliyyələşdirilməsinin sürətli artımı ilə sübut olunur. Azərbaycanda da bu sahəyə dövlət sahəsində diqqət artır. Eqyni zamanda savadlı kadrların hazırlanması da burada prioritetdir.

Ali təhsilin əsas tendensiyaları kütləviləşmə, universitetlər və biznes arasında dövlətlə qarşılıqlı əlaqə, yeni üçlü sistem qurmaq, rəqəmsallaşma, beynəlmiləlləşmə, akademik mükəmməlliyə nail olmaq təşəbbüsləri, universitetlərin təhsil xidmətlərinin keyfiyyətinə və elmi tədqiqatlara tələblərin artırılması, cəmiyyətə xidmətə diqqət, korporativ idarəetmənin inkişafıdır. Kütləviləşmə insanların ali təhsilin təmin edə biləcəyi davamlılıq və rifah arzusu ilə idarə olunur. Kollec dərəcəsi olan tam ştatlı işçilər orta təhsilli işçilərdən orta hesabla təxminən 50% daha çox qazanırlar. Ali təhsil 25-34 yaşlı gənclər arasında ən çox yayılmış səviyyədir və tezliklə ən geniş yayılmış səviyyəyə çevriləcək. Elmdə kütləviləşdirməyə dünya təcrübəsində təhsil haqlarının maliyyələşdirilməsinin müxtəlif mexanizmlərinin mövcudluğu kömək edir: tam qrant maliyyələşdirilməsi (Şimali və Şərqi Avropa, Şimali Afrika və Mərkəzi Asiya); qismən qrantlar (Fransa, İspaniya, İtaliya, Portuqaliya); tələbə krediti sistemi (Kolumbiya, Avstraliya, Kanada, ABŞ, İngiltərə və Yaponiya); qarışıq tip (əksər postsovet ölkələrində). Azərbaycan da bu tendensiyadadır. Tələbələrin sayı artır və ali təhsil sisteminə demoqrafik təzyiq yaradır.

Bu baxımdan, bu konsepsiya dövlət büdcəsinin yükünün azaldılması üzrə mövcud mexanizmlərlə yanaşı, qrantların diferensiallaşdırılmasını, güzəştli kreditləşməni, kütləviləşmə risklərini minimuma endirəcək vahid həmrəy təhsil sisteminin tətbiqini nəzərdə tutur. Yuxarıda qeyd olunan üçlü sistem modeli innovasiyaları stimullaşdıran, yeni iş yerlərinin yaradılmasını və qlobal iqtisadiyyatda rəqabət qabiliyyətini artıran universitetlər, biznes və hökumət arasında qarşılıqlı əlaqə sistemidir. Tədqiqatlara dövlət tərəfindən maliyyə dəstəyi, vergi güzəştləri və innovasiya siyasətinin birgə işlənib hazırlanmasına əsaslanan bu model texnoloji tərəqqidə və innovasiyaların kommersiyalaşdırılmasında Finlandiya, Almaniya, Cənubi Koreya, Sinqapur, Çin və digərlərinin uğurlarının əsas amilə çevrilib. Azərbaycan üçlü sistem modelini inkişaf etdirmək üçün bu konsepsiya biznesin və işəgötürənlərin təhsil proqramlarının hazırlanmasına cəlb edilməsini, təhsil və tədqiqatın inteqrasiyasını, universitetlərdə texnoparkların və mühəndislik mərkəzlərinin yaradılmasını və bu prosesdə iştirak edən biznes subyektləri üçün vergi güzəştlərini nəzərdə tutur.

Ali təhsilin rəqəmsallaşması aşağıdakılarla müşayiət olunur: virtual universitetlərin yaranması (Cənubi Koreya - Hava və Qiyabi Lisey; Ewha Qadın Universiteti, Hanyang Kiber Universiteti və Beynəlxalq Kiber Universitet); tədrisin keyfiyyətini, inzibati prosesləri, o cümlədən onlayn kurs idarəetmə sistemlərini, virtual sinif otaqlarını və elektron kitabları yaxşılaşdırmaq üçün rəqəmsal platformaların tətbiqi; öyrənməni fərdiləşdirmək və tələbələrə fərdi dəstək göstərmək üçün süni intellektdən istifadə; onlayn və qarışıq öyrənməyə keçid, oyunlaşdırma və interaktivlikdən istifadəni artırmaq. Bütün bunlar elmi proqramların hazırlanması ilə həyata keçirilir və ölkəyə böyük perspektivklər vəd edir.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyilə çap olunur.